

L'extrem de la terra

“Quan la terra era un plat i no una pilota, guaitar des dels límits d'occident era mirar cap a l'extrem absolut de les coses, mirar cap als abismes. Alguna cosa queda encara, de tot això, quan es contempla l'oceà des de les costes de Galícia o de Portugal, que no és la mateixa cosa que mirar la mar des del litoral mediterrani.”

La terra té molts extrems, però la terra europea en té molt pocs, i un d'aquests extrems o límits és la península de Bretanya. Quan el món era pla com un plat, és a dir abans de fer-se populars les nefastes teories de Copèrnic i Galileu, els europeus sabien on s'acabava la terra per ponent, però no per llevant. Ni pel nord ni pel sud. L'orient eren terres infinites, més enllà de les quals naixia el sol, però ningú no havia vist on naixia, ni els grecs, ni els romans, ni els contemporanis del venecià Marco Polo. Les regions boreals s'esfumaven en països de boires i de gel on tampoc no se sabia quin era el límit de la terra, i les meridionals s'esvaïen en deserts infinites o en els països desconeguts dels negres i de les fonts del Nil. De manera que només l'occident tenia límits, i aquests límits eren dos o tres: les costes d'Armòrica o Bretanya, les costes de Galícia i el cap de Sagres o de Sant Vicent a l'Algarve. Des d'allà es podia veure com es ponien el sol damunt la mar, és a dir com el sol desapareixia darrere de l'horitzó de les aigües conegudes, per viatjar durant la nit, sota les mars i la terra plana, cap al seu punt de naixement a l'altra part del plat. Dels límits de l'orient no se'n sabia res, i dels límits de la mar per occident, ben poca cosa... Però en algun lloc havia d'acabar-se la mar, de la mateixa manera que s'acabava la terra, en algun lloc ple de terror i de monstres. Almenys, això sí, el *finis terrae* era clar: més enllà d'aquells caps i d'aquelles costes, no existia cap altra terra ferma.

És una visió del món que sempre he trobat molt més emocionant que la monotonia de saber que la terra és redona i per tant no s'acaba enlloc, que en realitat no s'acaba mai, i per tant no hi ha límits ni horitzons perillosos. Quan la terra era un plat i no una pilota, guaitar des dels límits d'occident era mirar cap a l'extrem absolut de les coses, mirar cap als abismes. Alguna cosa queda encara, de tot això, quan es contempla l'oceà des de les costes de Galícia o de Portugal, que no és la mateixa cosa que mirar la mar des del litoral mediterrani. Sembla que mirar la mar en un costat i en l'altre és només mirar la mar i prou, però no. Jo havia contemplat més d'una vegada l'oceà entre Sagres i el cap de Fisterra o Finisterre, des dels penya-segats de Nazaré o des de Figueira da Foz,

i havia fet una miqueta de força per imaginar on s'acaba aquella superfície violenta i sense límits. No cal fer molta força per entendre que, vista des de Tarragona o des de Xàbia, la mar s'acaba en unes illes que gairebé s'endevinen, o a tot estirar el seu límit són les costes d'Itàlia. Vista des de l'altra banda, la mar no s'acaba mai, o s'acaba en el misteri: és una cosa que se sent. Ara, fa pocs dies, he vist la mar des de les costes de Bretanya, i és la mateixa mar de Portugal i de Galícia, una mar dels extrems de la terra, una cosa enorme i violenta, la superfície on comença el més enllà de tot.

És perfectament comprensible que els europeus hagen caminat durant molts segles en direcció a Sant Jaume de Compostel·la, o en direcció al Mont Saint-Michel, que encara no és del tot Bretanya però que s'alça dins de la mar immensa i grisa que recula moltes milles cap a la pròpia profunditat i unes hores més tard torna a pujar i s'estén sobre la terra. Després, viatjant cap al Finisterre bretó, el Penn ar Bed, hi ha terres verdes que entren en la mar, i caps altíssims de pedra des d'on es veuen trencar contra les roques ones vingudes de molt lluny. Els dies de tempesta les onades salten per damunt de les muralles de sant Malo, ciutat de corsaris, i totes les botigues estan plenes de fotos i pintures emmarcades on es veuen fars blancs i rojos aïllats entre l'escuma de les ones. Després, terra endins (és poca terra) hi ha els calvaris de pedra, grisos i gastats, amb les escenes de la vida del Crist al voltant de la creu. Sempre fa vent i plou, i la pedra de les esglésies i dels sants té una pell humida i vegetal. I després encara, a la costa sud, hi ha infants amb túniques blanques fent petites processons pels molls d'un port amagat i una banda de gaiters i xirimiters tocant melodies sense fi. I les pedres de Carnac, on més de mil menhirs formen rengles i cercles en línia amb el camí del sol i sense cap altre sentit perceptible. Mirant una altra vegada la mar des del túmul d'un reietó guerrer mort en temps de les espases de bronze, pensava una altra vegada que la terra hauria de ser encara plana. I que l'any que ve, si pot ser, visitaré les costes de ponent d'Irlanda, on definitivament sí que s'acabava tot.